

EL MIRAYL DEL PECADOR, ATRIBUÏT A SANT AGUSTÍ

La literatura catalana medieval de caràcter religiós és abundosa i selecta. No són solament les obres de Ramon Llull, de Francesc Eximenis o de Felip de Malla les que assenyalen una floració magnífica de la literatura catalana en el camp religiós. Nombrosos tractats de Sants Pares i escrits anònims de caràcter ascètic i místic, així com els llibres sagrats, foren incorporats a la nostra llengua: *Les Confessions* i la *Ciutat de Déu*, de sant Agustí; *l'Exercitatorium mentis ad Deum*; el *Soliloqui*, del mateix sant; *l'Exposició de la fe catòlica*, de sant Atanasi, foren incorporats també al català.

El fons dels manuscrits de l'abadia de Sant Cugat del Vallès conté una sèrie d'obres escrites en llengua catalana del domini de la literatura religiosa: *Carta de Sant Bernat a la sua sor*, precedida d'un prefaci de Canals, que és un magnífic elogi dels llibres; *l'Explicació de la doctrina cristiana*, que ve a ser una explicació dels deu manaments, del Credo, de l'orgull, dels set pecats capitals i dels pecats de la llengua. Hi trobem, a més, un *Llibre de la doctrina compendiosa*, unes *Màximes morals*, unes *Sentències morals* i una *Doctrina moral e política*. També figuren entre els manuscrits d'aquest fons uns *Dits e sentències de Sants Pares*; una *Collatio*, que ve a ser una reunió de les reflexions sobre els vicis i les virtuts; un *Diàleg entre un frare e ciutadans*, als quals exhorta a tota virtut, i també un tractat *De conformitat ab la voluntat de Déu e del despreci de la vida*. I encara figuren en el mateix fons uns *Goigs de la Verge*, una *Oració a la Verge*, una *Passió de Jesucrist Salvador nostre* i també la *Vida de la Benhaurada Santa Margarida*.

En un manuscrit, procedent de Sant Cugat, desconegut fins ara, custodiat en la biblioteca de don Joan Rogent de Collbató, hi hem trobat el text de dues obres religioses, escrites en prosa catalana elegantíssima. Per la lletra i per l'estil es pot deduir que

són de les darrerries del segle XIV. L'una no l'hem identificada, per mancar els primers folis; l'altra és el *Mirayl del peccador* (*Speculum peccatoris*), atribuïda a sant Agustí, escrita, molt probablement, vers el segle VI.

Giovanni Bertini ha publicat un article interessantíssim: «*Soliloquia*» e lo «*Speculum peccatoris*» de lo Pseudo Agostino en catalano¹, continguts en el manuscrit A 275 de la Biblioteca Comunale dell'Archiginnasio, de Bologna. Després de senyalar els diferents tractats ascètics continguts en el còdex i d'investigar la seva possible procedència, dóna els títols dels capítols de les dues obres i els confronta amb el text llatí publicat per Migne, *Patrología latina*, 40, 863-898.

Bertini ens dóna poques referències del *Speculum peccatoris*, atribuït a sant Agustí, el qual, molt probablement, procedeix de l'escola mística fundada per Huch de Sant Víctor.

La versió publicada per Bertini (pàgs. 250-263) conté set capítols, els quals refonen els vuit del text reproduït per Migne, *ibidem*, col. 983-992.

Com les variants del text editat per Bertini són molt considerables en relació amb el text del manuscrit de Sant Cugat, i molts passatges són diferents, de tal manera que no hi ha dubte que es tracta de dues versions distintes, creiem cosa útil reproduir aquest text del manuscrit custodiat en la biblioteca de don Joan Rogent. No donem una transcripció diplomàtica. Al final hi afegim una llista de paraules difícils d'interpretar, per a facilitar la lectura del text.

Ihesus Marie filius

Assí comensa lo libre appellat mirayl del peccador lo qual féu mos-sèn sant Agustí.

Frares molt cars, per tal com som en la via de aquest segle fugitiu, e los molts dies trepassets axí com a ombra, donques nesessària cosa és propensar sovent ab cor anciós que la nostra fragilitat, la nostra mortal infirmitat forsa tantes vegades a s'oblidar quin és aquel consell, lo qual nostro Senyor tot poderós per la sua bonesa volent lo nostre profit nos ha donat, per lo benuyrat Moysés dient en lo libre

¹ *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*, II (Barcelona 1936), 233-263 (= *Anal. sacra Tarrac.*, vol. XII).

de Deutronomia xxxii capítols. Plagués a Déu eyls sabessen e enten-guessen e a les coses pus de veres proveysen.

Heus que benaventuradament porrem scapar al perill de la mort, si diligentment studiam seguir lo divinal conseyl lo qual és remey de la mort, medicina de salut, mirayl de peccador., com eyl nos ho demostra con diu: Plagués a Déu eyls sabessen etc. O! sentència saludable del nostre Salvador la qual nos és demostrada instrucció de saviesa, amonestació de consciència, mirayl de providència, exaltació de penitència, adquisició, sò és, guany de la divinal gràcia. O! meravelosa bonesa del nostre Creador, o inefable, o no parlable caritat del nostre Redemptor! o! predicable benignitat del nostro salvador. Nos som servents malvats, nos som servents negligents, nos som servents inútils, sò és, no profitosos, qui per nostros mèrits avem mils merescuda la mort que la | vida. E veus lo piadós Creador, e donador | [f. 2 de la vida, donador de gràcia, nos convida per la nostra salut dient: Plagués a Déu eyls sabessen etc.

Qui és aquel hom, si donchs ya no és condempnat a dampnació, qui hoynt aquestes coses e considerant aquestes que soptosament no's alegràs, e més que dir no's pot, lo seu sprit en goyg, e no's saxelsàs en lo seu cor. Cor aquel qui és Déu tot poderós, aquel qui és Déu dels segles, aquel qui és Déu dels àngels, aquel qui és Creador de totes cosses creades, ha cura de nos mesquins malvats e mortals.

Donchs gran cura deu ésser a nosaltres que obescam denant totes coses als seus sagrats manaments, e devotament los amem, e ab gran estudi los compliscam, maledicció ha nosaltres en per tots temps, com diu sent Pau, que pus miserables e pus pigros serem de tots los homes, si aquestes coses no fem. Vertaderament a complir los manaments de mon Senyor estam ociosos e buyts, si donchs en lo començament no havem en hoy aqueles coses que conesem que desplaen a Déu e que amem, ab cor fael que creem que plaen a la sua temedora magestat.

Perquè de nit e de dia devem pregar aquel clement e misericordiós Déus Senyor que do' ajuda, lo qual nos dóna lo seu saludable conseyl dient: Plagués a Déu eylls sabessen, etc.

O!, frares molt cars, deman vos que entengats sò que legits. Cor consideració de aquesta sentència és destrucció de superbia, apagament d'envega, medicina | de malícia, squivament de luúria, | [f. 3 buydament de vanitat e de vana glòria, hedificatió de disciplina, perfectió de santedat, preparació de la nostra salut eternal.

Donques diu: Plagués a Déu eylls sabessen, etc.

Ho! las, ho! las, e de tant poch és aquesta virtut, poch són els que sapien aquesta saludable sentència del nostre salvador; poch són aquels als quals sia present davant los huyls la conexensa de la pròpia fragilitat, la corrupció de la carn corrutible, recordació dels pecats, meditació de la mort qui és prop, consideració del pou e del foch infernal. Veus quant és profitós aquest mirayl al peccador. Vertaderament, bon frare, si sovent te miraves en aquest mirayl, sens dubte tu

series en la terra pus fort que Sensó, e pus cautelós que Daviu, pus savi que Salamó, cor aquels menyspresaren sovint considerar en aquest mirayl, e per amor de sò, eyls, abseguats per desig de la carn, trebucaren. Donchs si tants grans homens e tan savis en tan horrible són cauts, qui an auda tanta fortaleza e tanta saviesa, ab quanta cautela, e ab quant studi devem nos vellar qui som tant flachs e tant rustechs. Vertaderament aquests tres homens tant excellents, per tal se ligen en la sancta Esgleya, que sien als faeyls aximpli de ruina, mas per tal que sien | mirayl de cautela, per tal que negun de nos altres nos | [f. 4 confiu en la sua fortelesa, negun nos presomesque de la sua saviesa, mas que siam tots temps temerosos, tots temps consirosos de la nostra colpa, tots temps anciosos de la nostra salut, e nul temps siam oblidans de la nostra corrupció e de la nostra mortalitat.

Vertaderament aquells qui negligentment hoen aquestes paraules no saben, ni entenen, ni proveexen a les coses pus dereres, e axí van en mort e en perditíó. Donques per tal que la nostra pensa veyll en l'estudi de saviesa la sentència de Nostre Senyor nos amonesta dient: Plagués a Du eyls entenguessen, etc.

O, frare molt car, considera en l'uyl de la rahó a aquesta saludable amonestació, e no la vuyles considerar en trespasant, mas vuelles la considerar molt sovent e regirant la ab estudi e ab dilectió, cor, axí com l'ensens no dóna bon odor si donchs no és possat en lo foch, axí la sentència de la sancta Scriptura no ha sabor si donchs no és coneguda en lo cor. Donchs vules amar aquestes paraules e vules fermar la lur sentència en lo teu cor com diu: Plagués a Déu, eyls sabessen e entenguessen e a les coses pus derrereres proveyssen.

Vet, frare molt car, tres coses dich són proposades, sò és a saber: sciència, providència e intelgència. Donchs Nostre Senyor vol que sapies e entengues e axí mateix que proveesques. Cor | vol que | [f. 5 sapies la present vida fugitiva ésser perillosa, defalent als mesquins, sotsmesa a tota vanitat, traspasedora en breu, ensutzada per sutzetats dels pecats, per tan, tant com aquest món sia vist pus desaventurat, aytant pus benaventuradament sia menys presat per amor de la ciutat celestial.

E axí matex vol Nostre Senyor que entengues la tua frèvol condició per pensament en aytal manera, sò és a saber, que nu est exit del ventre de la tua mare, e nu hic ixiràs, cor terra est e terra torneràs.

En esta vida mesquina nu est entrat plorant los teus dies en dolor, e en stratura as viscuts o passats, e ab dolor, e ab plor hic exiràs. Entin, donchs, quant és lo teu estament plorós, lo teu estament flach, lo teu eximent horrible. Entin donchs quant est exellat e malalt en aquesta vayl de misèria, pobre de virtuts, e petit, a alenagable sens fermetat, en breu moridor. O, frare, benaventurat seràs si entens aquestes coses, e si les escrius en lo teu cor axí com en libre, e studies a servir aquesta.

Una regla la qual yo te liure, sò és a saber, viura a Déu agradable

e a tot lo món axí com si eres soterrat de peccat mundat, tots temps a morir aparellat.

O!, quant és benuyrat l'om, la ànima del qual vella en aquest estudi; o!, com sap e entèn e sàbiament proveex a les coses pus derrereres. Donchs, molt car frara, tu fes semblant. | [f. 6

Legit as ya en aquest mirayl del peccador que deus sàviament entendre, e que deus saber: Roman donchs que proveesques a les coses pus derrereres. Donchs prega Déus ab lo propheta e digues, axí com és scrit en lo psalm xxxviii: Senyor manifesta a mi la mia fi, e qual és lo nombre dels meus dies, per tal que sàpia quina cosa defalga a mi. O! profitosa oració. O! benaventurada contemplació, e necessària demanda. Tu no demanes saber planament lo temps e lo moment, los quals Déus lo Para ha posats en la sua potestat, mas que entengues e conegues com tu sies estrany e palagrí en la axellament de aquesta pelegrinació freturosa, e sies hom malalt e de petit temps sobre terra. Donchs: Plagués a Déu eylls sabessen. Ço és a saber los peccats passats quant són amargosos, on diu Geremies en lo segon capítol: Veges quant és cosa amargosa e malvada que ages derelinquit Nostre Senyor Déu teu. Malvada cosa és en colpa, e amargosa en pena, e que entenguesses les coses presents quant són vanes, on diu l'aclesiastich en lo primer capítol: Vanitat de vanitats e totes les coses són vanitats, e proveexen a les coses pus derrereres, sò és a saber, a la glòria, quant als bons, e la eternitat de la mort, quant als mals.

E plagués a Déu eylls proveyssen assí mateys contra la escuralitat esdevenidora axí com Iosep, segons que's diu en lo Gènesi, e en lo Ecclesiastich en lo viii^o capítol, dient, en totes les | tues obres ages | [f. 7 membransa de les tues coses pus derrereres, e en per tots temps no peccaràs.

Vertaderament, frare molt car, si tu entens en la brevetat de la tua present vida, e que et fayl en les coses que as a fer a Nostre Senyor Déus, entendries e sabries la observansa dels seus manaments ésser acabada denant eyl en santedat, per digna penitència e diciplina. E veuries la mort denant los teus uylls, e sens dupte, de mantinent sens triga, meyns presades les carnals delectacions, e foragitats los desigs, e meyns presades les riqueses; tu vellaries en la tua custòdia e guàrdia, e sàbiament preveyries a les coses pus derrereres, cor de sàvia persona se pertany, no tant solament guardar sàviament lo comensament de cascuna cosa, màs la fin e l'eximent.

De tot en tot, és benuyrat aquel qui axí cogita del soplici ans del soplici, per tal que en après pusque fogir lo peryl del suplici, donchs dius tu a mi, apeylat són de obeyr al divinal conseyl, per tal que sàpia e entengua e proveesque a les coses pus derrereres; certes aquelles de les quals lo Sant Sprit parla a tu, per lo savi Salomó, axí com demunt és dit. En totes les tues coses ages membransa de les pus derrereres, e en tot temps no peccaràs. Car la carn luxuriosa no porrà mils ésser: subiugade, com per pensar tots temps quina serà com sia morta. E si

tu | as aytal pensament benuyrat te diran totes les generacions, | [f. 8
cor meditació no és altra cosa que riquesa de la pensa, he és enre-
quisada la tua pensa, com és ennobayda per sciència de saviesa contra
totes le contràries.

Ligse en lo poeta que Argus, qui era paguà, avia c uyls en lo seu
cap. E entense axí que, per la sua saviesa e esguardament, eyl veyda
de tota part dins la sua pensa, donchs si per tant gran studi resplendia
lo poeta paguà, molt pus fortment lo clergae christià deu haver huyl
de la sua providència, pus pur e pus clar; donchs que sies tu altre
Argus; encara sies pus cautelós que aquell; sies pus savi que aquel.
E sapies, e entengues, e proveesques a les coses pus darreres. Aquestes
són les darreres coses que ab gran ancia, e ab gran studi, e ab gran
diligència, e saviesa deus proveyr, so es a saber, a aquella terrible
ora en la qual la tua mesquina de ànima, ab temor, deu exir de aquest
cors corruptible.

Criu a mi, tu qui ligas aquests coses, cor, per aquesta espaventable
consideració, més degueres aver amat, aver auda prudència que domi-
nació de tot lo món. Donchs plagués a Déu tu sabesses aqueles que
són de Déu, e entenguesses aqueles coses que són del món, e pro-
veysses a aqueles coses qui són d'infern.

De cert tu tembries Déu, tu demanaries les coses celestials, tu
menyspresaries lo món, tu avorriries infern.

En aquella darrera hora tua molt spaventable qual de tos amichs,
qual de tos parents, vinent ab colteyls e ab armes te porrà donar ajuda.
No sia negú lavos de tots los | cars amichs qi't consol. Tu guar- | [f. 9
daràs a la ajuda e al iuy dels homens, mas, lo teu refugi tent solament
serà enves Déu. Donchs, frara molt car, cogita en tu matex per qual
temor deu ésser temut Nostre Senyor Déu; per qual amor deu ésser
amat, per qual honor deu ésser honrat aquell qui tant solament pot
donar ajuda e refugi de salut après de la tua mort.

Donchs, frare molt car, pensa sovint en tu matex lo derrer dia del
teu eximent, e, abans que la tua mesquina de ànima isqae del carser
de la carn, proveex on vage. La consideració de aquesta cosa concep
cogitació, la cogitació enfante compuntio, contemplació, sò és piadós e
humil desig en Déu piadós, per confiansa de la ajuda e clemència de
la divinal bonesa, e humil per consideració de la pròpia fragilitat e
misèria.

O ligidor entin assí quina cosa és en tota sciència poch pus leuge-
rament l'om, e la sua guàrdia e forgitar tota iniustícia e acabar sen-
tedat en temor de Déu, que consideració de la sua corruptió e de la
sua mortalitat. És cogitació en après de la consideració de la sua mort
espaventable. Cor, l'om és fet no hom, quant comensa ésser malalt,
malavegant la malaltia crex, e lo pecador comensa aspaventar, e lo
cors comensa a tremolar, lo cap comensa despoderar, e lo seny co-
mensa de fallyr, e lo cor comensa engrogaguir, la cara comensa en-
negrir, l'uyl comensa en scurir | la oreylla comensa en surdir, | [f. 10

lo nas comensa a podrir, la lengua comensa engrossir, la boqua comensa en mutir o ésser muda, lo cors comensa defalыр, la carn comensa en marfayr. E lavos la belesa de la carn és feta pudor e pudridura; a lavos l'om és tornat en senra e convertit en xoma.

Veus assí horrible esguardament e consideratió, màs és mirayl molt profitós. Cor neguna art, neguna medicina, neguna doctrina no sabrà axí superbia ni ? axí la malícia, ne axí apague la cobegança carnal, ne calcich la vanitat del món com fa recordatió d'aquesta mort espaventable. Doncs: Plagués a Déu e eyls sabessen, etc.

E quina cosa és tan vil en lo món com és lo hom con és mort, quays qui diu no naguna; cor no'l vol lexar hom estar dins en sa casa tres dies, per la gran pudor, màs així com a pudrimener és lesat en la pregonesa de la terra, per tal que sia podrit, és donat als vermens, per tal que sia devorat e meniat. Donchs age vergonya lo superbiós peccador malestruch, e age temor com és per superbia absegat, per ira inflat, per impaciència ensutzat, al qual plau més l'art d'Aristotil que no fa la sciència dels apòstols, més lo libre de Plató que'l libre divinal al qual neguna altra lissó no'l alegra, ne neguna sciència no li plau, n'el desitcha, neguna paraula no li plau, si doncs no és per gramatiga | ordonada, per lògique ymaginade, per retòrique ordenade. | [f. 11 Foyl est qui no fas aquestes cosses, e erres.

Cor aquels qui aytals coses fan, e en aytals coses trespassen, lurs dies engenren, assí matex, peccat, e aparellen, axí matex, mort. Cor de samblant studi semblant sciència aconseguessen, sò és, les paraules, no pas virtuts, cor preferen ho per les paraules al vent, e ab paraules feren lays, e fan brogit, e demostren iactància, e supèrbia, dels quals se diu per lo psalmista en lo .c.vii. psalm: torbats són e moguts axí com l'om qui és embriach e tota lur sciència és devorada. Cor, axí com l'om embriach no sap que's fa, ni on vage, per tal com no conex si matex. Así los clergues seglars foylls e inmundes e embriachs per la sciència del món, se torben, e per sciència mundanal devoren los libres e multipliquen sciència, e de tot, en tot no saben que's fan.

Cor los mesquins no atenen a la fi mesquina a la qual van.

O! plagués a Déu aquests aytals sabessen, etc.

Cor si eyls porpensessen la brevitat de la lur vida fugitiva; si eyls posaven, o temien los dampnatges de lurs dies denant los lurs uyls, çò és, los mals que fan e an fet; si eylls pensassen en lo juy terrible, cor no tan solament an a retre compte de lurs obres, màs, altrament, a retre compte de | tota paraula osciosa de mantinent, eyls, | [f. 11 espaordits per gran terror, eyls ferits de la divinal amor, derelinquent los vans studis d'aquesta vida, e d'estudi de vanitat, vendrien a estudi de veritat, e de estudi de folia a astudi de saviesa, sò és, a astudi de curiositat, ho de altre cuydament a astudi de sancta humilitat, de scola de luxúria e malvastat a la scola de mundícia e de castedat, de vida de iniquitat a sancta religió, sò és, de la case de la conversació mundanal a la casa de la sancta disciplina, hon lo Sant Sprit mana als

peccadors per lo profeta, dient en lo segon psalm: preniu la disciplina o correpció, per tal que Nostre Senyor no s'enfalonesqua e seguesquats de la carrera vista. O!, quant terrible és aquesta sentència e de gran temor a aquels qui no prenen disciplina o correctió. Per aquesta sentència del Sant Sprit se demostra sò que Nostre Senyor diu per boca de Moysès: Tota ànima. la qual viu, no serà afligida per ira del meu poble. Devem notar ab gran diligència aquestes paraules, cor diu que la ànima que no serà afligida per diciplina, sò és per correctió, perirà, sò és, si donchs no és corregida per correctió de costumes, per satisfacció de penitència, ho per contrició de cor, o per satisfació de consciència, ho per purificació. E diu vuy, sò és, en temps present de gràcia, sò és en la present vida. Cor aquell qui en aquest segle no pren temps de penitència | après la sua mort no trobarà loch de | [f. 13 indulgència.

Perquè, guardet, tu peccador qui est carn, tu qui est supèrbia, tu qui est vil pudrimaner, lo qual, ara, mentre vius, tot dia los vermens roseguen e mengen, los quals del teu cors corruptible són engenrats.

O!, tu, qui est supèrbia ages temor, fora gita vanitat, fug a luxúria, aprin disciplina o correcció, per tal que no peresques.

Veges en aquest mirayl quina cosa est e quina cosa seràs; la concepció del qual és podridura, la naxença és sutzura, la fi és corruptió.

Donchs, plagués a Déu; eyls sabessen, etc., que, vet, frare, que't dich, quesvulla fassen los altres e tu sie membrant, de tu matex envilesque't lo món, més que tu al món.

Donchs, considera diligentment la mesquinesa d'aquesta tant gran misèria, e digues, gemegant ab lo propheta, segons que's diu en lo psalm xxxvii: la ma iniquitat denunciaré; a tu cogitar per lo meu peccat, per tal com yo som apellat en los batiments e la mia dolor és, tots temps, en lo meu esguardament. E, altra veguada, digues ab l'apòstol lo qual plora l'estament plorós de la humanal condició, dient yo, qui són hom mal astruch, quin me deliurerà del cors d'aquesta mort. Aquesta sentència saludable del Apòstol requir savi legidor; en cara l'Apòstol visqués el, lo cors, lo qual cors ia nomena mort, cor ia's reputava mort, com sabia de cert que avia a morir | donchs | [f. 14 ací, en aquella ora terribla de la qual io parlo, quan la ànima mesquina del peccador exirà d'aquest món en ira, car, demantinent, seran aquí los ministres malvats, sò és los malvats diables, los infernals e orribles sperits, qui axí com a leons cruels cridarán, per tal que prenguen la presa, sò és, la tua ànima mesquina peccadora. E lavos, soptosament, aparran los lochs orribles de les penes, la pregonesa e la obscuritat de les tenebres. Horror e misèria de tribulatió, terror e temor, angústia, e de confusió dolor de la spaventable visió, terror del terrible estatge on serà loch de plors, loch de stremiments de dents, loc de mordiments, de torments, on seran los crits de los dolors, on seran plors dels gemegaments, on serà la veu dels pecadors cridant e dient maledicció, maledicció sia a nosaltres fills de Eva.

Com l'ànima mesquina exirà del cors, e hoirà, e veurà aquestes coses e semblants, hoc encara mil milia vegades pigors, en tant que dir no's pot, quina terror, e quanta tremor serà en ella, qual lengua ho pot dir, ni qual libra ho pot spondra. A què profitarà lavos la iactància ho vana demostratió de la sciència, ni la pompa del segle, ne la vanitat del món, ni la cobeiansa de la dignitat terrenal.

Donchs la luxúria, l'ensercament de les viandes, lo beura delicat, la vanitat del vestiments, la belesa dels calçaments, la molesa de la carn, la glotonia del ventre, la superfluitat de les viandes. | [f. 15 A què profitarà la ambriaguesa o bavateria, los hedeificis de les cases, lo possaiment de les rendes, l'aiustament de les riqueses. Totes aquestes coses porran tolre la mesquina de ànima del hom de la bocha del horrible e spaventable leó, e de la malvada gargamela del dragó, sertas no. Placia a Déu que aquesta lisó lige, e sàpia, e entenga, e en son cor retengue algú embolcat en peccats per amor del món, e de la carn embriagat e obsegat al qual més plau la verinosa voluntat del cors luxuriós que la sanitat de sa ànima, qui més estudia en la marche, sò és en lo tresor que no tan en Sant Matheu, sò és en lo Sant Evangeli, més li plau lo món que Ihesucrist, més li plau la ley bovina, sò és la ley mundanal, que la ley divinal. Lige donchs aquesta lisó aquel foyl qui és embolcat en les cose damunt dites, e mir en aquest mirayl del peccador la sua semblansa. Consider e pens diligentment do ve, ne quina cosa és, ne hon va, propens per les coses demunt dites, per qual carrera horrible, per qual camí tenebrós, per quals mans spaventables la sua mesquina ànima deu passar. O!, foyl peccador qui no saps considerar aquestes coses, ni perpensar com aquestes meyns preses veure, on, per amor d'assò, sovent t'invest supèrbia. Sovent te escomou ira, sovent te tormenta malícia. Sovent te nafra enveya. Sovent te enflama luxúria | sovent te ennuge peresa. Sovent te liga avarícia. | [f. 16 Los horribles torments que et són aparellats, si sàviament no't guardes. Em per amor d'assò has fet soven, e molt soven, cor tu matex, sense ància obstinant o endurait, car ab paresa t'acostes a les obres, e aquelles fas e tractes negligentment e parosa, perquè, per tal com no vol preveura on vas, donchs: Plagués a Déu tu sabesses, etc.

Segons que diu Leó papa: temador és fi, sguardant de quel al qual tot secret és manifest, al qual totes cosses obscures són clares he manifestes, al qual les coses mudes parlen, el qual els silencis se confessen, al qual pensa sensa boca parla. E si aquella serpent verinosa, sò és lo diable satanàs, gosa fer embarch e empaçament en la ànima benuyrada de mossèn Sent Martí qui era gemmà o pera preciosa dels sacerdots, la qual ànima benuyrada tementse pugava als cels, los àngels presents feya son poder que l'enbergassen. Deus porpensar quant és temadora cosa e orribla a tu peccador. O quant tribulament occurrerà o enconstrarà la tua de mesquina ànima. Al qual mestra d'enguan, fil d'iniquitat, aquel molt amargós enamich de les ànimes. O!, frara molt car, pensa e cogita e nuyl temps se partescha del teu cor ab

quanta diligència provaya a la sua ànima aquella segrade, en per tots temps Verge Mare de Déu. Cor, axí com legim, en special pregava | lo seu fiyl que los malignes seprits no fosse en lo seu trespas- | [f. 17 sament. E si tan cara e graciosa ànima duptava, e temia la visió dels innominables spirits, que farà la ànima peccadora. En quina manera porrà star al sguardament terribla de la sua cara, ho com porrà star a la importable pudor qui hix de la sua bocha, e a les flames plenes de sofrà qui axiran dels seus huylls. Si és cert que la temor d'aquesta horrible bístia sobre puga, tota manera, lo linatge de turments més que en aquest món dir nos pot ni perpensar. Per la qual cosa lo propheta. puruch e aspordit, correch en la oració, dient en lo LXXII psalm: Oges Senyor la mia oració, yo't prech, e tol la mia ànima de la temor de l'animich, e diu que a pregat Diu de la temor de l'animich, tol la mia ànima, no ha dit de la podestat, mas de la temor a desmostrar com és gran la pena quant és horrible e importable la terror de l'anemich.

Ho!, las, ho frare meu, si tal és, e tant és la temor a la ànima peccadora, tant solament per la vista del Satanàs. O quanta confusió, quanta error, quanta afflicció, quant plor serà en lo seu tocament. O!, fills de homens foys errants, perquè amats vanitats, e encercats falsa, cor, aquel qui ama iniquitat aira la sua ànima, e son odibles a Déu l'om impiadós e la sua impiedat, hon diu lo psalmista: Senyor yo ayrava aquels, etc., cor l'altisme ha en hoy | los peccadors, | [f. 18 e ha mercè als penidents. Donchs perquè no veus tan horrible misèria, perquè no fora gites de tu mateix la supèrbia, perquè no apagues la avarícia, perquè no menys presses la luxúria, perquè no corregits les vostres costumes, perquè negligentment oytz los saludables manaments de Déu, e lo seu conseyl perquè no sabeu, e anteneu, e com no provaiu a las cosas pus darreres. E per sò, Monsenyor Déus diu: tribulament sia a vous altres peccadors, e riure en lo vostre decayment, e escarnir vos he com vos vendrà sò de què haviats paor. O quant és temedora aquesta sentència de Nostre Senyor.

Plagués a Déu que assaborís en lo palau del seu cor lo legidor d'aquest libre, quant contè de amargor, ho quant contè de paor, cor, vertaderament, si ho sabés, en tota hora del dia eyl guardaria la sua vida.

Mas diràs tu: per ventura que risió o escarniment no cau en Nostre Senyor Déu tot poderós, e la sua reverent esguarde e simple natura no pot rehebre aytals cosses o passions, o tals accidents. Donchs perquè Nostre Senyor Déus tot poderós és dit als peccadors e riure en lo vostre decayment, etc.

Item tu qui anterrogas en quina manera la dita sentència se deu spondre: yo riuré en lo vostre decayment, sò és asaber, la vostre fin vendrà, yo cuidaré que vos altres sou dignes d'escarniment, e, quant vindrà sobre | vosaltres la iversosa misèria, io us scarniré, sò | [f. 19 és a saber, com la amargosa mort vos mordreà, yo us condempnaré, e diré que sots dignes de l'eternal escarment.

O!, peccador, oges terrible sentència, la qual si tu la entenyes, sens dupte, tu t'espasordires. Mas les santes Scriptres negligement ligs, e fas les obres de la tua vida males, e comets, o fas peccats, e no veus sàbiament los teus fets, ne los teus dits, o paraules, ne les males obres. Leuger est a la taula, mas est perasós a la sgleya; tu e est poderós a menyar e a beure, mas malalt a salmeyar. Tu est vellable a les rondales, mas est dormidor o somiós a les vigílies. Tu est aparellat a a parlar, mas est mut a dir psalms, ho a salmeyar. Tu est aparellat o yversós a ira, o a mal parlar de tryssió, mas est peresós a oració. Amador d'envega, perseguidor dels pobres de Ihesucrist; tu gardes la buscha en l'uyl de ton proysma, mas no veus la biga en lo teu huyl. Condempnes los fets dels altres, mas los teus fets propis no consideres. Reprens los altres, e no coregeys tu matex. Vituperes los altres e loes tu matex. Trobador de malícia, e destroydor de disciplina. Amich de vicis e anamich de virtuts. Aquestes són les coses qui fan lo monge | endemoniat, lo convertit, fan pervertir lo clergua, lo chrestia | [f. 20 fan antechrist. Cor aquell no és christià, an és antecrist, qui en vida e en costumas és contrari a Ihesuchrist. Ho! las, ho! las, l'om foyll no conexerà ni l'om modorro atendrá aquestes coses. E per tal diu lo propheta: lo foyll e lo modorro ensmps periran. Mas quina diferència a entre foyl e modorro, car tot modorro és foyl, cor foyl és dit aquel qui es és savi, emperò molts són qui no són savis e no són foysls. Molts són iusts, e molts no són iusts, però no són malvats ni anichs. Vols saber qui és foyl ne qui és modorro: aquel és foyl qui no considera que ell és pelagrí dels goygs de paradís, e qui no atèn que ell és exellat en aquest axellament. Modorro és aquel lo qual, yat se sia eyl age conegudes aquestes cosses, emperò, eyl no atèn ésser deliurat de la misèria del món per mèrit de la vida. Item aquel és modorro qui no creu los sdevenidors suplicis dels reputats ésser perpetuats, e los goygs dels mils (?) ésser eternal. Item aquell és modorro qui, iatsesia que age cregut, emperò no entèn que castament vivent e piadosament conservat eyl escap a la mort perpetual e acunseguescha la vida eternal. Donchs provist juy de Déu, ensemps lo foyl e lo modorro periran. La qual cosa no's faria si eyls sabessen e entenguessen, e a les coses pus poderoses provayssen.

Vet, frare | meu, ia as vist, ia as legit en aquest mirayl del | [f. 21 peccador quina cosa deus fer e saber, e quina cosa deus entendre, e a quals pus derrerres coses deus provayr. Resta, donchs, que diligent, molt aprengues, e fermament metes en ton cor, per tal que sàviament sapies, e dretament entengues, a les coses pus derrerres proveesques, per tal que, per açò, pusquis escapar a la eternal dampnatió. E que, ab Nostre Senyor Déu Ihesucrist possesques la vida eternal, la qual vida te vulla atorgar aquell qui és beneyt per tots los segles dels segles. Amen.

Glosari

a car = estima.
amargosa = amarga.

benuyrat = felíç.
bovina = de bou.

calçaments = calçats.
carcer = presó.
cobegança = enveja.
colteyes = ganivets.
confiu = confii.
consirosos. = que tenen remordiment.
cor = car, perquè.
correch = corregué.
criu = creu.

defalga = falta.
de mantinent = desseguida.
despoderar.

embarch = dificultat.
embergassen = dificultessen.
embolcat = embolcallat.
embriach = borratxo.
encercament = busca.
enfelonesque = indigni.
ennobeyda = ennoblida.
enrequisada = requisada.
escarnir = burlar.
escomou = excita.
eximent = mort.
eximpli = exemple.
exorben = enceguen.

frevol = fràgil.

hoc encara = i a més.

iatsesia = com sigui.

iuy = judici.
iversosa = cuitada, promte.

malavegant = malaltejant.
mantinent (de) = desseguida.
marfayr = amagrir.
membrança = record.
mesquins = pobres.
mils = millor.
modorro = el que té rodaments de car.
molesa = molície.

obseguats = obcecats.

perarosa = peresosament.
peraros = peresós.
peresques = moris.
pigres = peresosos.
porpensessen = meditessen.
pregonesa = fondària.
pus = més.

randes = rendes.
requir = reclama.
risió = burla.

spondra (spondre) = exposar.
stratura = estrenyor.
sutzetats = brutícies.
sutzura = brutícia.

terreres = terrenals.

vellaile = vetllador.
vermens = cucs.
vet = veu.

xoma = cuch.

MONS. A. GRIERA